

---

leiding geven genoemd: een principieel getuigenis afleggen, een brede oriëntatie bieden en het voortouw nemen in het beoordelen en waarderen van (vooral) de actualiteit. De rubriek *Actueel* stelde de redactie in staat om direct te reageren op gebeurtenissen, personen en ander nieuws buiten de vorm van artikel om. Het werd door de redactie zelf als eerste betreurd wanneer dit niet zo vaak als beoogd gebeurde.

Crisisbewust maar niet pessimistisch

De bewuste, zelfkritische, intellectuele en vrijzinnige positie van *Het Kouter* maakte het tijdschrift tot een scherp en helder beschouwer van de maatschappelijke ontwikkelingen. De vrijzinnig protestantse intellectuelen die aan *Het Kouter* verbonden waren, behoorden deels tot hen die reeds in een vroeg stadium waarschuwden voor de gevaren en tendensen van het opkomend nationaalsocialisme, en ook in *Het Kouter* zetten zij deze ‘profetische’ rol voort. Diverse bijdragen in de rubriek *Actueel* zijn hieraan gewijd. De crisis werd zeer concreet in de periode na 10 mei 1940. Dit heeft nadien het karakter van *Het Kouter* bepaald, zij het binnen de vorm en norm van een degelijk en intellectueel tijdschrift.

De crisis en de intellectuele beschouwing daarvan in *Het Kouter* zorgden voor een conflict tussen enerzijds een optimistische antropologie en anderzijds de realiteit van de crisis. Het vrijzinnig protestantisme koesterde ten diepste een optimistische, positieve waardering van de cultuur als ‘werkplaats van de Geest’. De basis van maatschappij en cultuur werd mede gestut door het vertrouwen dat de mens door God in staat is gesteld om een goede samenleving op te bouwen. Ook wanneer de alledaagse werkelijkheid hiermee niet in overeenstemming was (zoals reeds de Industriële Revolutie liet zien), vertaalde dit vertrouwen zich naar ideaal en activiteit. Zo optimistisch als de vrijzinnigheid door Verlichting en wetenschap was in de negentiende eeuw, was men niet meer. Maar mede door de ‘neo-romantiek’ van de jaren ’20, waarvan ook de Vereniging van Woodbrookers elementen in zich droeg evenals de bekende zomerkampen van de VCJB, had de vrijzinnig protestantse beweging ook aan het einde van de jaren ’30 nog een optimistische onderstroom. Deze onderstroom komt ook in *Het Kouter* aan de oppervlakte, wanneer men zich, met het oog op de zorgelijke actuele ontwikkelingen, rekenschap moest geven van de diepere vraagstukken achter de actualiteit. Een voorbeeld hiervan is een artikel van P. Smits (1906-2002) getiteld ‘Christendom en cultuur’ in de derde jaargang. Smits was in deze jaren predikant in Eindhoven. Het artikel begint met de constatering dat juist het basale vertrouwen in de in God zelf verankerde samenhang tussen christendom